

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Viite: VN/32974/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyvistä laeista

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuudistus tarpeellinen?

Kyllä.

MIELI ry näkee oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuudistuksen tarpeellisena. Uudistus yhdenmukaistaa oppimisen tuen järjestämistä ja kaventaa alueellisia eroja. Kansallisissa tutkimuksissa on tunnistettu oppilaiden tuen tarpeen kasvua sekä opetushenkilöstön lisääntyneitä kuormittuneisuutta.

Oikea-aikainen ja oikein kohdennettu oppimisen ja koulunkäynnin tuki vahvistaa myös oppilaan mielen hyvinvointia ja ehkäisee ongelmien kasautumista.

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuelle määritelty kokonaisrakenne tarkoituksenmukainen?

Osin.

Esityksen kokonaisrakenne sisältää ennakoivat tukitoimet, oppilaskohtaiset tukitoimet ja perusopetuksen oppimäärää ja opetussuunnitelman tavoitteita rajaavat toimet. MIELI ry näkee, että kokonaisuudessa tulisi huomioida tutkimusten mukaan vaikuttaviksi tunnistetut ennaltaehkäisevät toimenpiteet myös yhteisö- ja ryhmätasolla, kun halutaan edistää oppilaiden oppimista, työrauhaa, hyvinvointia ja mielenterveyttä.

MIELI ry ehdottaa tuen kokonaisrakenteeksi seuraavaa:

1. Ennakoivat tukitoimet
 - 1) Ryhmäkohtaiset ennaltaehkäisevät tukitoimet
 - 2) Ennakoiva tukiopeetus
 - 3) Opetuskielen tukiopeetus
 - 4) Lyhytaikainen erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä
2. Oppilaskohtaiset tukitoimet
3. Perusopetuksen oppimäärää ja opetussuunnitelman tavoitteita rajaavat toimet.

Onko ennakoivia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

MIELI ry näkee hyvänä, että esityksessä painotetaan ennakoivia, yksilöön ja ryhmään kohdentuvia tukitoimia sekä nähdään ennakoiva työ myös koko kouluyhteisön toimintakulttuurin näkökulmasta. Esityksessä mainittujen ennakoivan tukiopeetuksen, opetuskielen tukiopeetuksen ja lyhytaikaisen erityisopettajan opetuksen lisäksi olisi tärkeää määritellä konkreettiset toimenpiteet, joita toteutetaan koko ryhmälle osana päivittäistä pedagogista toimintaa, opetusta ja vuorovaikutustilanteita. Tällaisia ovat esimerkiksi mielenterveystaitojen, kuten sosio-emotionaalisten taitojen vahvistaminen, myönteistä käyttäytymistä tukevat toimenpiteet, struktuurit ja arjen rutiinit, pedagogiset ratkaisut ja oppimista tukevat välineet, oppimista, turvallisuutta ja työrauhaa tukeva fyysinen ympäristö sekä

18.6.2024

psykologista turvallisuutta ja oppimista tukeva ilmapiiri. Näiden toimenpiteiden tulisi olla ensimmäisiä koulu yhteisössä ja luokissa toteutettavia toimenpiteitä, joiden päälle rakentuvat muut tukitoimet.

MIELI ry kannattaa esityksessä mainittua ryhmäkokojen säätelyä ja yhteisopettajuuden vahvistamista kouluissa. Ne edistävät niin oppilaiden oppimista kuin opetushenkilöstön jaksamista. Opettajilla on enemmän aikaa tunnistaa tuen tarpeita ryhmässä sekä panostaa laadukkaaseen vuorovaikutukseen jokaisen oppilaan kohdalla. Eri tutkimukset (mm. Hosio, 2021; Nurmi, 2009; Salo, 2023) osoittavat, että myönteinen opettaja-oppilas -suhde ja hyvä kohtaaminen vahvistavat oppilaan itsetuntoa ja oppimista. Jo vuorovaikutuksen ja kannustavan palautteen määrää lisäämällä voidaan vaikuttaa myönteisesti opiskelijoiden opintoihin sitoutumiseen, oppimistuloksiin ja opintojen loppuunsaattamiseen.

Esityksen valmisteluun liittyvän kuulemisen mukaan 7-9-luokkalaiset kaipaavat tukea oppiaineiden ja opiskelutaitojen lisäksi omaan hyvinvointiinsa ja mielenterveyteensä. Hyvinvoiva mieli on oppimisen edellytys. Jos jokin asia haastaa ihmisen mielenterveyttä, vaikuttaa se mm. toimintakykyyn sekä sosiaalisiin ja kognitiivisiin taitoihin niitä alentaen. Oppimisen vaikeudet puolestaan vaikuttavat usein negatiivisesti mm. opiskelumotivaatioon, minäkäsitykseen ja itsetuntoon. Ne saattavat ilmetä esimerkiksi alisuoriutumisena sekä vuorovaikutuksen ja/tai tunne-elämän ongelmina. Erilaiset oppimisvaikeudet ja niistä johtuvat seurannaisvaikutukset lisäävät riskiä syrjäytyä oppimisesta, työelämästä ja yhteiskunnasta. Hyvinvoiva mieli jaksaa keskittyä, oppii paremmin ja innostuu uusista asioista.

Esityksessä kuvattiin myös 1.-6.-luokkalaisten kuulemisessa oppimista hankaloittavana tekijänä mm. melu tai muiden lasten aiheuttamat häiriöt sekä oma vireystila. Ennakoivana tukitoimena tulisi olla myös itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen tukeminen opetussuunnitelman laaja-alaisen osaamisen mukaisesti sekä vahva yhteistyö huoltajien kanssa. Mielenterveys- ja sosioemotionaalisten taitojen säännöllinen harjoittelu ja vahvistaminen tukee opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä oppimista. Oppimisen tuessa tulisikin huomioida vahvemmin em. oppilaiden nostamat tuen tarpeet ja kokonaisvaltainen hyvinvointi.

Uudistuksen käyttöönotossa on keskeistä huolehtia riittävästä opetus- ja ohjaushenkilöstön määrästä, osaamisesta ja täydennyskoulutuksen mahdollisuudesta.

Onko oppilaskohtaisia tukitoimia koskevat säätelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Osin.

MIELI ry pitää hyvänä, että esityksessä huomioidaan kotien kanssa tehtävä yhteistyö. Kuten esityksessä todetaan, tutkimusten mukaan oppimistulosten heikentymistä selittävät muun muassa sosioekonominen tausta, kodin oppimista tukeva ilmapiiri ja maahanmuuttotaustaisuus. Kodin ja koulun väliselle yhteistyölle ja kotien osallisuudelle olisikin tärkeää luoda entistä vankempia toimintamalleja. Esimerkiksi Lapset puheeksi -menetelmän kaltainen keskustelurunko tukee oppilaan haavoittuvuuksien ja vahvuuksien tunnistamista, koulunkäynnin tukemista sekä yhteistyötä kodin kanssa. Myös oppilaiden osallisuus ja heidän äänensä kuuleminen oppimisen tuen tarpeen arvioinnissa, toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa tulisi näkyä vahvemmin esityksessä. Näin jokainen lapsi ja nuori saa yhdenvertaisesti mahdollisuuden vaikuttaa itseä koskeviin asioihin oman kehitystasonsa mukaisesti.

18.6.2024

MIELI ry kannattaa esitystä siitä, että yleisen tukiopetuksen sekä kieleen liittyvän tukiopetuksen tarve erotellaan entistä paremmin toisistaan. On myös tärkeää vahvistaa edelleen opettajien kieli- ja kulttuuritietoista osaamista yhdenvertaisen oppimisen tuen saavuttamiseksi.

Sairaalaopetuksen konsultatiivinen palvelu vaikuttaa hyvältä, mutta resurssien näkökulmasta opetushenkilöstön valmiuksia olisi hyvä vahvistaa ennakoivasti myös muilla keinoin. Jokainen koulussa työskentelevä ammattilainen tarvitsee taitoa ja keinoja kohdata ja tukea jokaista oppilasta, mukaan lukien oppilaat, joilla on kuormittava tilanne elämässään tai jotka oireilevat mielenterveyden haasteilla. Näin sairaalaopetuksen konsultatiivista palvelua voitaisiin suunnata tilanteisiin, joissa oppilas tarvitsee vahvempia tukitoimia.

Keskeistä on lisätä koulun sisäistä opetuksen ja opiskeluhoollon palveluiden ammattilaisten välistä yhteistyötä ja hyödyntää esimerkiksi erityisopettajan tarjoamaa konsultaatiota. Eri ammattilaisten ja alojen välinen yhteistyö sekä kotien osallisuus on tärkeää oppilaan oikea-aikaisen ja oikein kohdennetun tuen kannalta. Yhteistyön toteutumiseen kaivataan kuitenkin vielä suunnitelmallisuutta ja yhdenmukaisuutta.

Tulevaisuudessa on myös hyvä kiinnittää huomiota siihen, miten lasten ja nuorten terapiatakuun toimeenpano tulee osaksi koulun hyvinvointityötä ja oppimisen tukea. Lasten ja nuorten tulisi saada mielenterveystuki ensisijaisesti lähiympäristöistä, joista koulu on keskeinen.

Onko tuen asiakirjoja ja hallintopäätöstä koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Osin.

MIELI ry kannattaa uudistusta pedagogisen arvion ja selvityksen yhdistämistä yhdeksi asiakirjaksi. Asiakirjan täyttämiseen ja seurantaan tulisi olla määriteltynä vastuuhenkilöt ja prosessi. Tuen toteutumista ja tarpeita tulee arvioida läpi koko lukuvuoden esimerkiksi puolivuositain, ja tukeen tulee tehdä muutoksia tarpeen mukaan. Kokonaisvaltaista tukea arvioitaessa tulee oppimisen tuen lisäksi tehdä myös psykososiaalisen tuen arvio.

MIELI ry näkee hyvänä myös esityksen siitä, etteivät ennakoivat tukitoimet edellytä oppilaskohtaista arviota, hallintopäätöstä tai suunnitelmaa.

Onko teillä täydennettävää esityksen vaikutusarvioihin?

Toimiva ja kokonaisvaltainen oppimisen ja koulunkäynnin tuki tuottavat myönteisiä mielenterveysvaikutuksia niin oppilaiden, koulujen henkilöstön kuin laajemmin perheiden kohdalla.

Onko teillä parannusehdotuksia esitysluonnokseen?

Esityksessä tulisi näkyä selkeämmin opetuksen ja koulunkäynnin tuen rakentuminen joustavasti. Ensisijaista on kaikille universaalisti tarjottava tuki, jonka lisäksi voidaan tarjota ryhmä- tai oppilaskohtaisia tukimuotoja. Keskeistä on rakentaa vahva oppimisen tuen pohja osaksi koko koulun toimintakulttuuria niin, että oppimisen tuen ja yhteisöllisen opiskeluhoollon tavoitteita ja toimenpiteitä tarkastellaan myös kokonaisuutena. Tällä hetkellä ne jäävät usein erillisiksi toisistaan, vaikka hyvinvointi ja oppiminen nivoutuvat oppilaan ja perheen arjessa toisiinsa.

Yhteisössä toteutettavien toimenpiteiden jälkeen tulisi kohdentaa tukea niille oppilaille, joilla tunnistetaan riskejä tai olemassa olevia koulunkäynnin ja oppimisen haasteita. Tämän lisäksi on

18.6.2024

keskeistä tarjota yksilöllistettyjä, oppilaskohtaisia tukitoimia. Joustavasti tehostuvan tuen tulisi näkyä selkeämmin myös tuen tarpeen jatkuvana arviointina niin, että tukea on mahdollista lisätä tai keventää.

Työelämään valmistuvilla opettajilla tulisi olla ymmärrystä ja valmiuksia toteuttaa omasta roolista käsin monialaista yhteistyötä, oppilaiden turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemista sekä yhteisöllistä hyvinvointityötä. Näin ollen olisikin tärkeää, että jo opettajankoulutus tarjoaa osaamista edistää ja tukea oppilaiden oppimista, hyvää vuorovaikutusta, mielenterveyttä sekä kouluun kiinnittymistä niin ryhmässä kuin yksilötasolla.